

Kohti hyviä ohjauksen käytäntöjä oppisopimuskoulutuksessa

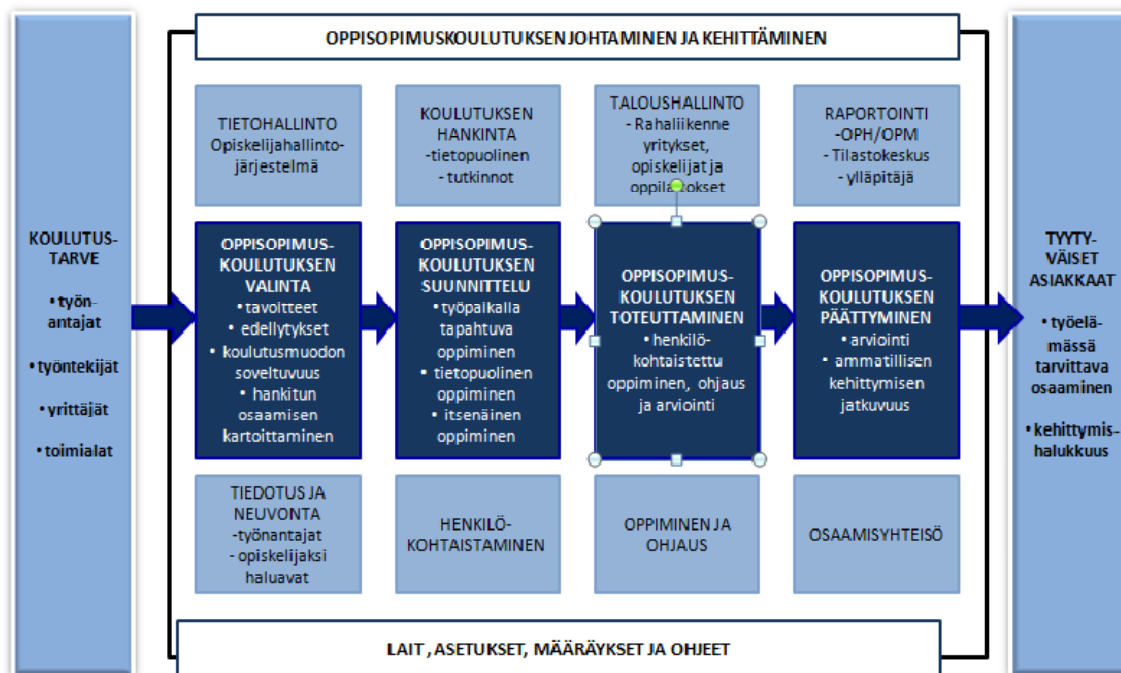
Käytännöt oppisopimuskoulutuksen ohjauksessa ovat kirjavia ja vaihtelevat suuresti jopa yhden oppilaitoksen sisällä saati sitten valtakunnallisesti. Ohjausta oppisopimusopiskelijalle antaa usea eri toimija – vai antaako sittenkään? Jääkö oppisopimusopiskelija ilman ohjausta sen vuoksi, että toimijoita on monta, eikä yhteistyö eri osapuolten välillä toimi niin kuin sen pitäisi? Mitä verkostomainen yhteistyö vaatii ja miten se saataisiin onnistumaan niin, että oppisopimusopiskelussa saataisiin aikaiseksi laadullisesti erinomaista koulutusta?

Verkostomainen toiminta ja eri osapuolten yhteydenpito on lähtökohta oppisopimusopiskelijan tulokselliselle tutkinnon suorittamiselle. Usein vain käytännössä on niin, etteivät oppisopimuskoulutuksen eri osapuolet tiedä mitään toisistaan ja oppisopimusopiskelu jää irrallisiksi kappaleiksi eri osasia; tietopuolista koulutusta, työtä, näyttötutkintoja, oppisopimusviranomaisten papereiden täyttämistä jne. Onnistunut koulutus kuitenkin vaatisi eri palasten yhteen nivoutumista – palapelin kasaamista. Mutta kuka tai mikä on se osapuoli, joka palapelin kasaa ja kutoo eri palasista kokonaisen palapelin – osaamisen ja tutkinnon?

Oppisopimuskoulutus

Oppisopimuskoulutus on ammatillista koulutusta, joka soveltuu sekä nuorille, että aikuisille (kuvio 1). Oppisopimuskoulutuksesta n. 70-80 % tapahtuu työpaikalla jota täydennetään tietopuolisella koulutuksella oppilaitoksessa. Oppisopimukseen liitetään aina henkilökohtainen opiskeluohjelma, joka laaditaan Opetushallituksen vahvistamien tutkinnon perusteiden pohjalta. (Opetushallitus 2010.)

OPPISOPIMUSTOIMINTA

Kuvio 1: Oppisopimustoiminnan kuvaus (Oppisopimuskoulutuksen laadun kehittäminen, 2010, 19.)

Oppisopimukseen liitettävästä henkilökohtaisesta opiskeluohjelmasta tulee ilmetä:

- ✓ suoritettava tutkinto, opetuksessa noudatettava opetussuunnitelman tai näyttötutkinnon peruste sekä tutkinnon laajuus
- ✓ keskeiset työtehtävät
- ✓ koulutukseen sisältyvä tietopuolinen opetus
- ✓ tietopuolisten opintojen ajoittuminen koulutusajalle
- ✓ vastuulliset kouluttajat
- ✓ muut opintojen järjestämisen kannalta tarpeelliset seikat (Oppisopimuskoulutuksen laadun kehittäminen, 2010, 6).

Tietopuolisen opetuksen osalta tulisi selvittää millä perusteilla määritellään ne opinnot, jotka oppilaitos tarjoaa oppisopimusopiskelijalle. Tietopuolisten opintojen ja työssä oppimisen suhteen tulisi näkyä henkilökohtaisessa opiskeluohjelmassa ennen oppisopimuksen solmimista. Opiskeluohjelmassa tulisi määritellä koko oppimisprosessi ajoituksineen ja oppimispaikkoineen sekä ammattitaidon osoittamistavat. (Oppisopimuskoulutuksen laadun kehittäminen, 2010, 16.)

Oppisopimustoiminnan henkilökohtaistamiseen liittyviä riskejä ovat mm.:

- ✓ työpaikan osaamisvaatimuksia ei kartoiteta riittävästi
- ✓ työpaikalla tapahtuvan koulutuksen mahdollisuuksia ei kartoiteta riittävästi
- ✓ opiskelijan koulutustarpeita ei kartoiteta riittävästi (työtehtäviä, taustaa, aikaisempaa osaamista)
- ✓ työnantajaa ja opiskelijaa ei ohjata muun aikuiskoulutuksen piiriin jos oppisopimus ei ole mahdollista
- ✓ opiskelijan aikaisempaa osaamista ei huomioida oppisopimuksen kestossa, koulutusohjelman sisällössä ja laajuudessa
- ✓ työpaikalla tapahtuman oppimisen suunnitelma ei huomioi työpaikan ja/tai opiskelijan tarpeita
- ✓ tietopuolisen opetuksen toteuttaja ei saa tietoa työpaikan erityisistä osaamistarpeista
- ✓ työpaikan soveltuvuutta näyttöympäristöksi ei selvitetä
- ✓ eri toimijoiden välinen yhteistyö on puutteellista
- ✓ eri osat oppisopimuskoulutuksessa (työssä oppiminen, tietopuolinen opetus) eivät linkity toisiinsa
- ✓ oppimisen arvioinnin ja tutkintotilaisuuksien arvioinnin yhteydet/erot jäävät epäselviksi (Oppisopimuskoulutuksen laadun kehittäminen, 2010, 25-29).

Oppisopimuskoulutuksessa tulevaisuuden haasteita ja mahdollisuuksia on paljon. Oppisopimuskoulutuksen laatukilpailussa palkitut organisaatiot näkivät yhtenä tärkeimmistä haasteista henkilökohtaistamisen. Kehittämistarpeita nähtiin osaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa, jotka mahdollistavat aidosti joustavan oppimispolun. Lisäksi haluttiin kehittää työnantajan tarpeiden huomioimista, koulutuksen ja työelämän vuoropuhelua ja kieltä. Valmistavalta koulutukselta toivottiin enemmän konsultoivaa otetta sekä tieto- ja viestintäteknologian kehittämisen arveltiin lisäävän opiskelijoiden, työpaikkaohjaajien sekä koulutuksen järjestäjän vuorovaikutusta ja kokemusten vaihtoa konkreettisesti. (Opetushallitus 2008a, 46-48.)

Ei niin hyviä käytäntöjä

Viime aikoina on keskusteltu paljon epäonnistuneista oppisopimuskoulutuksista. Media on välittänyt pöyristyttäviä kuvauksia rahojen väärinkäytöksistä ja vääristä menettelytavoista. Luonnollisesti yksikään oppilaitos ei halua vastaavaa julkisuutta itselleen. Tämän vuoksi on hyvä tutkia mitkä menettelytavat ovat

Tiina Väyrynen

Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajakorkeakoulu

johtaneet moiseen julkisuuteen. Toimintatapojen tutkimisen jälkeen on hyvä verrata niitä oman oppilaitoksen toimintaan ja korjata mahdollisesti vääristyneet toiminnot oikeaan suuntaan.

Oppisopimuskoulutuksia tarkastaessaan Opetushallituksen tarkastajat ovat kiinnittäneet huomiota mm. seuraaviin asioihin:

- ✓ oppisopimuskoulutuksen aikataulut on määriteltävä jo valmiiksi markkinointivaiheessa ryhmäkohtaisesti – ei opiskelijakohtaisesti
- ✓ opiskelijan aikaisempi osaaminen on jäänyt huomioimatta
- ✓ opiskelijakohtaiset henkilökohtaistamissuunnitelmat on jätetty laatimatta – on laadittu koko ryhmälle yhteinen henkilökohtaistamissuunnitelma
- ✓ oppisopimukseen ei ole selvitetty opiskelijan keskeisiä työtehtäviä
- ✓ tutkinnon taso (PT, AT, EAT) tulee olla opiskelijalle sopiva (aikaisempi osaaminen)
- ✓ etäopetuksen ohjaus ja seuranta ovat olleet riittämättömiä
- ✓ henkilökohtaistaminen tulee tehdä ennen oppisopimuksen solmimista (Opetushallitus 2008b, 2009).

Kehittämistyön tarkoitus

Kehittämistyön tarkoituksena oli kuvata oppisopimusopiskelu prosessimaisesti eri toimijat ja heidän tehtävänsä huomioon ottaen. Kuvauksen lähtökohtana oli oppisopimusopiskelijalle annettava ohjaus. Prosessikuvauksen lisäksi kehittämistyössä annetaan esimerkkejä ohjauksesta eri tilanteissa. Kehittämistyö on tehty yhteistyössä Lapin oppisopimuskeskuksen kanssa.

Itse olen toiminut oppisopimuskoulutuksen parissa lähes koko opettajaurani ajan – n. 10 vuotta. Minulle on ehtinyt jo kehittyä jonkinlainen ”rutiini” oppisopimusopiskelijoiden ohjauksessa. Kehittämistyö toi kuitenkin esille monia näkökohtia, joita en välttämättä ole ainakaan tietoisesti koskaan edes ajatellut. Tästä syystä kehittämistyötä tulisi jatkaa laajemmalla työryhmällä ja kehittää siitä jonkinlainen ”ohjaajan käsikirja” oppisopimuskoulutukseen.

Lopuksi

Ohjauksesta vastaavista viranomaisista ja viranhaltijoista ei ole erillistä lakia, eikä lainsäädäntö ota kantaa oppisopimuskoulutuksen hallinnon organisointiin. Oppisopimuskoulutuksen järjestäjä on velvollinen vastaamaan kaikesta oppisopimuskoulutuksen johdosta, valvonnasta ja seurannasta. (Opetusministeriö, 2008, 1.)

Oman organisaation sisällä vastuukysymykset ja toiminnan ”tuotteistaminen” on suhteellisen helppoa ratkaista – vaaditaan vain yhteistyötä ja selkeä kuvaus toiminnasta. Monimutkaisemmaksi asian tekee se, että oppisopimuskoulutuksessa yhteistyö on usein laajempaa ja organisaatorajat ylittävää. Itse toimin neljän eri oppisopimusviranomaisen kanssa yhteistyössä. Jokaisella oppisopimusviranomaisella on omat käytäntönsä ja erilaiset toimintatavat. Näiden käytäntöjen ja toimintatapojen yhtenäistäminen helpottaisi omaa työtäni huomattavasti.

Oppisopimuskoulutuksessa itse näen suurimmaksi kehittämisen haasteeksi yhteistyön kehittämisen eri osapuolten välillä. Oppilaitoksen kannalta oppisopimusopiskelija on helppo ”unohtaa” työssäoppimisen jaksojen ajaksi. Työpaikan kannalta taas on helppoa unohtaa se, että oppisopimusopiskelija on oppimassa työtä – ei pelkkä työntekijä. Ohjaus ja opastaminen tahtoo jäädä vähäiseksi jokaiselta osapuolelta – on niin helppoa jättää se jonkun toisen tehtäväksi.

Tiina Väyrynen

Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajakorkeakoulu

- LÄHTEET:
- Opetushallitus 2008a. Oppisopimuskouluttajien laatupalkinto 2005-2008, Työnantajaorganisaatioiden hyvät koulutuskäytännöt. Toim. Jaarinen Soili. Viitattu 17.10.2010.
http://www.oph.fi/download/46466_tyonantajaorganisaatioiden_hyvat_koulutuskaytannot.pdf.
- Opetushallitus 2008b. Tarkastuskertomus. Dno 6/060/2007.
- Opetushallitus 2009. Tarkastuskertomus. Dno 6/060/2007.
- Opetushallitus. 2010. Oppisopimuskoulutus. Viitattu 17.10.2010.
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/oppisopimuskoulutus.
- Opetusministeriö. 2008. Oppisopimuskoulutuksen järjestäminen. Dnro 4/503/2008. Viitattu 2.4.2011.
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/aikuiskoulutus_ja_vapaa_sivistystyoe/lomakkeet_ja_paeaetoekset/asiakirjat/oppis.su.pdf.
- Oppisopimuskoulutuksen laadun kehittäminen. 2010. Väliraportti 30.4.2010. Viitattu 17.10.2010.
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/aikuiskoulutus_ja_vapaa_sivistystyoe/liitteet/oppisopimuskoulutuksen_laadun_kehittaminen.pdf.